

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

**«ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН»**

Рік навчання 1, семестр 1
Форма навчання (денна, заочна)

Галузь знань
А Освіта
Спеціальність
А 4 Середня освіта
Предметна
спеціальність
А 4.16 Захист України
Освітній рівень
магістр

**Назва кафедри
та викладач /
викладачі**

Кафедра педагогіки

Викладач: **Кушнірук Світлана Анатоліївна** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Лінк на профіль викладача на сайті кафедри: <https://pf.udu.edu.ua/pro-fakultet/kafedry/kafedra-pedahohiky/pro-kafedru-pedahohiky>.

Лінк у Google Scholar: <https://scholar.google.com/citations?user=ImbZUMkAAAAJ&hl=uk>

E-mail: s.a.kushniruk@udu.edu.ua

**I. Основна
мета/цілі навчання**

є формування у майбутніх викладачів професійних знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності у закладах вищої освіти, військових навчальних закладах та інших освітніх установах; розвиток методичної компетентності викладачів, оволодіння сучасними педагогічними технологіями та методами активного навчання, здатність до адаптації освітнього процесу відповідно до вимог сучасного суспільства.

**II. Місце навчальної
дисципліни в
освітній програмі**

Навчальна дисципліна **обов'язкова**
Цикл **професійної підготовки**

III. Обсяг навчальної дисципліни		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
	Кількість кредитів	6	6
	Загальна кількість годин	180	180
	Лекційні заняття	22	10
	Практичні заняття	22	4
	Семінарські заняття	12	6
	Самостійна робота	124	160

IV. Короткий зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні основи викладання військових і соціогуманітарних дисциплін

Тема 1.1. Освітні стандарти та нормативно-правова база викладання військових та соціогуманітарних дисциплін

Державні освітні стандарти військової та соціогуманітарної підготовки. Нормативно-правові документи, що регламентують навчання з цих дисциплін: Закон України «Про освіту», Закон України «Про національну безпеку», Концепція національно-патріотичного виховання, Державний стандарт середньої освіти, Міжнародні документи та стандарти (стандарти НАТО, ООН щодо безпеки та оборони). Академічна доброчесність у викладанні військових і соціогуманітарних дисциплін.

Тема 1.2. Сутність, мета та завдання військової та соціогуманітарної освіти

Поняття та сутність військової та соціогуманітарної освіти. Зв'язок між військовою та соціогуманітарною підготовкою в контексті національної безпеки та оборони. Мета військової та соціогуманітарної освіти (формування у здобувачів освіти національної ідентичності та патріотичних цінностей, забезпечення базової військової підготовки, необхідної для оборони держави). Військово-патріотичне виховання в системі освіти. Роль школи, вищих навчальних закладів та громадських організацій у військово-патріотичному вихованні молоді. Співпраця закладів освіти з військовими частинами, волонтерськими та ветеранськими організаціями.

Тема 1.3. Теоретичні основи методики викладання військових і соціогуманітарних дисциплін.

Методологія викладання дисциплін військового та соціогуманітарного спрямування. Основні педагогічні принципи і підходи. Інтеграція військової підготовки та соціогуманітарних дисциплін для комплексного формування світогляду здобувачів освіти. Використання міжпредметних зв'язків у навчальному процесі (військова історія, правові основи оборони, політологія, міжнародні відносини). Міждисциплінарний підхід у викладанні військової та соціогуманітарної освіти. Взаємозв'язок військових знань із психологією, соціологією, економікою та інформаційними технологіями. Методи залучення студентів до активного пізнання шляхом інтегрованих проєктів, ситуаційного аналізу, моделювання кризових ситуацій. Роль викладача у формуванні військової та громадянської компетентності.

МОДУЛЬ 2. Методика організації освітнього процесу

Тема 2.1. Методи, форми та засоби викладання військових і соціогуманітарних дисциплін

Лекційні, практичні та семінарські заняття: особливості організації. Інтерактивні методи навчання: кейс-методи, дискусії, ситуаційний аналіз. Методи активізації навчання на лекціях і семінарах (робота в групах, мозковий штурм, рольові ігри). Гейміфікація та використання симуляційних технологій. Використання ігрових методів у навчанні військової справи та соціогуманітарних дисциплін. Моніторинг успішності та адаптація методів відповідно до потреб студентів. Аналіз ефективності застосування інтерактивних та ігрових методик у військовій та соціогуманітарній освіті. Використання зворотного зв'язку для вдосконалення методики викладання.

Тема 2.2. Використання сучасних технологій в освітньому процесі

Цифрові освітні платформи для викладання військових і соціогуманітарних дисциплін. Використання віртуальної та доповненої реальності в навчанні. Роль дистанційного навчання та онлайн-курсів. Технології змішаного та дистанційного навчання. Використання онлайн-курсів, вебінарів та навчальних платформ (Moodle, Google Classroom, Zoom) для викладання військових та соціогуманітарних дисциплін. Адаптація навчального процесу до умов дистанційного навчання в екстремальних ситуаціях (карантин, воєнний стан, надзвичайні обставини). Методи контролю знань у дистанційному форматі (тестування, віртуальні дискусії, проєктна робота). Військові та стратегічні ігри як спосіб розвитку тактичного мислення.

Тема 2.3. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Розробка тестових завдань, індивідуальних і групових проєктів. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок. Формувальне та підсумкове оцінювання. Контроль як інструмент керування навчально-пізнавальним процесом студентів. Основні функції та принципи оцінювання знань. Типи, методи та форми перевірки якості навчальних досягнень студентів. Обмеження традиційної системи оцінювання. Сучасні підходи: оціночні шкали, рейтингова система в модульному навчанні, тестові методики.

Тема 2.4. Робота з учнями та студентами в умовах кризових ситуацій

Психолого-педагогічні аспекти навчання у воєнний та кризовий час. Робота з мотивацією учнів та студентів. Гнучкість та адаптивність освітніх програм. Інноваційні методи навчання в посткризовий період. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Перспективи розвитку посткризової педагогіки. Стратегії подолання стресу та емоційного вигорання у педагогічній діяльності.

МОДУЛЬ 3. Захист України в національній системі освіти

Тема 3.1. Нормативно-правове забезпечення дисципліни «Захист України»

Законодавство України щодо початкової загальновійськової підготовки. Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді (2002 р.). Закон України про освіту (2017). Закон України про повну загальну середню освіту (2020).

Закони України: «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про основи національного спротиву», «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Тема 3.2. Концепція і структура програми «Захист України» в ЗЗСО

Організація освітнього процесу на основі Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року. Оновлення підходів до викладання навчального предмета «Захист України». Подолання гендерних стереотипів і створення єдиної Програми для хлопців та дівчат. Формування у старшокласників первинних загальновійськових знань і спеціальних компетентностей щодо оборонної свідомості, ознайомлення учнівської молоді з місцем і роллю громадянина у зв'язку з усвідомленням свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни.

Тема 3.3. Терміносистема дисципліни «Захист України»

Педагогічна терміносистема. Сутність основних педагогічних категорій. Специфіка понять терміносистеми захисту України. Допризовна підготовка. Стройова підготовка. Громадянська стійкість. Оборонна свідомість. Захист національних інтересів. Готовність до захисту незалежності й територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів і суспільно- державних (національних) цінностей України. Сфера безпеки і оборони України. Національна та громадянська ідентичність.

Тема 3.4. Методичні основи навчання захисту України в закладах загальної середньої освіти

Особливості взаємодії вчителя та учнів під час уроків захисту України. Впровадження інноваційних методів та технологій під час теоретичних занять із захисту України. Практична складова захисту України та алгоритми взаємодії вчителя та учнів під час практичних занять. Специфіка засобів навчання у процесі навчання захисту України. Навчальні кабінети з предмета «Захист України» та їх оснащення: навчальні гранати, протипіхотні міни, пневматичні гвинтівки з комплектами куль, бронежилети та захисні окуляри, топографічні карти, медичні аптечки, набори інформаційних стендів. Інтерактивний стрілецький тир. Обладнання освітніх осередків «Захист України».

МОДУЛЬ 4. Організація позакласної та виховної роботи у військовій та соціогуманітарній освіті

Тема 4.1. Форми та методи позакласної роботи у військовій та соціогуманітарній освіті

Особливості організації позакласної роботи, яка спрямована на формування національно-патріотичних цінностей, військово-спортивної підготовки та соціальної активності студентів. Основні форми позакласної діяльності: тематичні заходи, круглі столи, конкурси, історичні реконструкції, екскурсії, військово-спортивні ігри та тренінги. Військово-патріотичні заходи, конкурси, змагання. Робота військово-спортивних гуртків і кадетських класів. Партнерство з силовими структурами та ветеранськими організаціями.

Тема 4.2. Військово-патріотичне виховання у позакласній роботі

Роль військово-патріотичного виховання у формуванні громадянської відповідальності, дисципліни та національної свідомості молоді. Ключові напрями військово-патріотичної роботи: взаємодія навчальних закладів із військовими структурами, ветеранськими організаціями та громадськими об'єднаннями; проведення військово-спортивних заходів, польових зборів, кадетських змагань. Сучасні підходи до виховання через історичну пам'ять, волонтерську діяльність, участь у заходах, присвячених національним святкам та пам'ятним датам. Правове та методичне забезпечення військово-патріотичного виховання в освітніх закладах та ефективність його впливу на формування особистості майбутніх захисників України.

Детальні теми лекційних і семінарських занять, питання до іспиту тощо містяться у курсі у Moodle:
<https://dle.edu.ua/enrol/index.php?id=2694>

V. Результати навчання

- ПРН 1. Вільно володіти державною мовою (комунікувати усно й письмово).
 - ПРН 2. Застосовувати інноваційні технології навчання, у тому числі захисту України; застосовувати міжпредметні зв'язки й інтеграцію змісту різних освітніх галузей, навчальних предметів.
 - ПРН 3. Використовувати безпечне електронне (цифрове) освітнє середовище для організації та управління освітнім процесом; уникати небезпек в інформаційному просторі; забезпечувати захист і збереження персональних даних.
 - ПРН 5. Застосовувати механізми реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин між вчителем і здобувачем освіти
 - ПРН 6. Використовувати у практиці роботи сучасні технології навчання, вміло застосовувати інноваційні методи і техніки навчання.
 - ПРН 7. Визначати потреби особистого професійного розвитку, планувати власний професійний розвиток, самостійно вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
 - ПРН 8. Інтегрувати інновації у власну педагогічну практику.
 - ПРН 11. Використовувати психологічні та комунікативні стратегії у роботі з ветеранами війни, демобілізованими особами та членами їх сімей, членів сімей загиблих (померлих).
 - ПРН 12. Уміння вдосконалювати та розробляти нові методики для роботи з ветеранами війни та демобілізованими особами.
 - ПРН 14. Створювати умови для збереження психоемоційного здоров'я здобувачів освіти; підтримувати особисте фізичне та
-

психоемоційне здоров'я під час професійної діяльності.

**VI. Порядок та
критерії
оцінювання**

Форми і методи поточного контролю.

Методи поточного контролю: опитування (усні й письмові), доповіді, реферати, творчі роботи (презентації, командні проекти, написання пресрелізів, есе), оформлення документів.

Форми поточного контролю: модульні контрольні роботи, тестові модульні контрольні роботи. Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на практичних та семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних та семінарських заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності. У поточному контролі здобувач може набрати 60 максимальних балів.

Методи підсумкового контролю: письмовий екзамен.

Форма підсумкового контролю: екзамен. Він передбачає виконання письмових завдань. На екзамен виносяться питання, що відповідають навчальній програмі з дисципліни і доводяться до відома студентів викладачем. Результати екзамену у максимальні 40 балів. Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як сумарна кількість балів поточного (60 балів) та підсумкового (40 балів) контролів.

Розрахунок рейтингових балів за видами контролю (Денна ф.н.)

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Виконання завдань до семінарських і практичних занять (практичні кейси та відповіді на теоретичні питання)	2	17	34
2.	Виконання індивідуального завдання	6	1	6
3.	Модульні контрольні роботи з курсу	5	4	20
Підсумковий рейтинговий бал				60

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та модульного контролів (Заочна ф.н.)

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Виконання завдань до семінарських і практичних занять (практичні кейси та відповіді на теоретичні питання)	4	5	20
2	Виконання індивідуального завдання	20	1	20
3	Підсумковий заліковий тест	20	1	20
Підсумковий рейтинговий бал				60

Критерії оцінювання знань студентів

Під час усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Під час виконання письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки (комп'ютерних технологій), різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Рівень відповідності критеріям:

«Творчий рівень» (90-100 балів) - знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

«Високий рівень» (80 – 89 балів). Здобувач виконав програму навчальної дисципліни в повному обсязі, володіє навчальним матеріалом у межах програми навчальної дисципліни, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності.

«Достатній рівень» (70 – 79 балів). Здобувач виконав програму в повному обсязі, але нерівномірно володіє навчальним матеріалом, здатний його аналізувати, проте не може сформулювати висновки досить ґрунтовно.

«Задовільний рівень» (65 – 69 балів). Здобувач загалом виконав програму, але більшість тем засвоїв поверхово. Оцінка "задовільно" виставляється тим здобувачам освіти, які допустили помилки (неточності) при відповіді на питання з навчальної дисципліни або мають потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

«Низький рівень» (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв теми з навчальної дисципліни, але дуже поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні і фрагментарно, не може самостійно викласти зміст більшості питань курсу. Оцінка "задовільно" виставляється тим здобувачам освіти, які допустили помилки (неточності) при відповіді на питання з навчальної дисципліни або мають потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

«Незадовільний рівень» (0-59 балів) - виставляється здобувачу освіти, який при відповіді на питання з навчальної дисципліни допустив серйозні помилки, не показав знань з навчально-програмного матеріалу. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач частково виконав програму, не засвоїв більшості тем програми курсу, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку; 0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни. Здобувач не виконав більшості завдань програми, не володіє навчальним матеріалом.

VII. Політика

Політика освітнього компонента ґрунтується на засадах академічної доброчесності та визначається системою вимог, які

курсу

ставляться до здобувачів вищої освіти в УДУ імені Михайла Драгоманова та зазначені у відповідних нормативних документах та положеннях, з якими можна ознайомитися на сайті університету.

Здобувач освіти повинен вчасно приходити на заняття. У випадку пропуску 2 чи більше семінарських занять без поважної причини, які не були попередньо відпрацьовані, його/її підсумкова оцінка буде знижена; здобувач освіти повинен добросовісно готуватися до усіх видів поточного, модульного та підсумкового контролю; здобувач освіти має активно працювати на практичних заняттях; здобувач освіти повинен бути толерантним у спілкуванні з викладачем та іншими здобувачами освіти, зокрема під час обговорення дискусійних питань на заняттях; здобувач освіти може відпрацювати будь-яке пропущене з поважної причини заняття чи вид контролю. Заборонено користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час опитування та виконання контрольних письмових завдань. Проте користування зазначеними гаджетами під час практичних, індивідуальних та семінарських завдань дозволяється. У випадку порушення норм академічної доброчесності під час виконання завдань поточного, модульного чи підсумкового контролю здобувач освіти отримає «0» балів; здобувач освіти повинен неухильно дотримуватися правил внутрішнього розпорядку навчального закладу, інших видів політики, передбаченої нормативними документами, що регулюють навчальний процес у ЗВО.

Оцінювання (усних повідомлень і практичних завдань із питань курсу, самостійна робота за темами, виконання тестових завдань і т. ін.) здійснюється з позицій дотримання академічної доброчесності, ґрунтоване на чинних нормативних документах.

VIII. Основні інформаційні ресурси

Волошин, В. Досвід використання інновацій у системі вищої військової освіти України. Наука і техніка сьогодні. 2022. Серія "Педагогіка", 10(10), 185–195.

Гузик Н.М., Ліщинська Х.І. Роль інтерактивного навчання в процесі підготовки військових фахівців. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. № 191. С. 62–65.

Євсюков О.Ф. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2021. 264 с.

Колос К.Р. Проектування і використання комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти: теоретико-методичні засади. Волинь. 2016. 152 с.

Пінчук О.П., Прокопенко, А.А. Цифрова компетентність як умова успішного впровадження вільного програмного забезпечення в роботу закладів вищої військової освіти. Теорія і практика цифрового навчання в сучасних закладах освіти. 2022. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-54-69>

Кучинська І. О. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2020. 291 с.

Плаксін А. Використання кейс-технологій під час викладання дисциплін військово-професійного спрямування у підготовці майбутніх офіцерів Національної гвардії України. Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України, 2023. (1), 29–33.

Рибчук О., Ярошов М. Педагогічна модель викладання загальновійськових дисциплін у ВВНЗ в умовах комп'ютерно орієнтованого навчального середовища. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки, 2024. 2(58), 32–38

Nguyen K.A. et al. Instructor strategies to aid implementation of active learning: a systematic literature review. International Journal

of STEM Education. 2021. № 8. <https://doi.org/10.1186/s40594-021-00270-7>

Stains M. et al. Anatomy of STEM teaching in North American universities. Science. 2018. № 359. pp. 1468–1470. <https://doi.org/10.1126/science.aap8892>

Кушнірук С., Павловський І. Військово-правова підготовка як складова професійної компетентності майбутнього викладача ЗВО України (на прикладі ОПП “Середня освіта (Захист України)”). Молодь і ринок. № 3/247 (2026). С. 31-37. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.353025>.

Кушнірук С., Вишківська В., Ремньова А. (2025). Актуальні питання теорії і методики національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Молодь і ринок. №1(233) січень 2025. 25-31.

Кушнірук С.А, Ігнатенко І.С. (2025) Переваги гейміфікації інтерактивно-освітнього контенту стосовно підготовки до професійної діяльності викладача в сучасних умовах. Перспективи та інновації науки, серія «Психологія», Серія «Медицина» 2025. № 2 (48). УДК 378.091.3:378.011.3-051]:004.77 [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2\(48\)-603-613](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-2(48)-603-613).

Основна інформація з навчальної дисципліни викладена на освітній платформі Moodle.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки протокол №1 від 31 серпня 2026 р.